

Birra skáiddiid

Meahciráđdehusa áigodatbearráigeahččiid Hanna Rundgren ja Darija Semenoja bargoreviira gokčá Davvi-Lappi Soadegilis Ohcejohkii. Dábálaččat soai deaivvadeaba buorremielat guolásteaddjiid, geain leat lohpeáššit ortnegis. Nu maddái dänge háve.

Čeavtjávrelaš Darija Semenoja (gur.) ja avvilllaš Hanna Rundgren bearráigeahččaba Sámi gieračáziid hárvánan vuogi mielde. Viiddis guovlu álgá Soadegili bealde ja joatkašuvvá Ohcejohkii.

Kuopiolaš Ilkka Koponen lobit johte mielde čáhcejeahkki seahka siste. Bearráigeahččiguoktá deaivvaiba su Lohtu gáttis vuojaheamen dolgevuokka.

Meahciráddehusa guolle- ja meahcebeairráigeahčči **Darija Semenoja** ruonás ullosuohkut oidnojit gápmagiid leakkain. Borgemánu beaivi lea liekkas ja čáppis iige Anára Lohtu čievragáttiin dárbbas buoret gápmagiid. Semenoja vácçaša bálgá mielde bargoskihpáriinnis **Hanna Rundgreniin**. Čuozáhahkan lea dán háve Kolmoskoski ja das návddašeaddji guolásteaddjit. Čáhci lea áibbas šearrat.

Dán gukto vugiin oaidná, ahte meahcis johtin lea oahpis. Rundgren, gii lea Kannusis eret, lea aktiivvalaš luondduš budaldeaddji ja máilmmi mátkkošteaddji, gii fárrii ássat guimmiinis Avvila Suoločielgái čieža jagi dassái. Dálvit son bargá Avvila girdingiettis dorvodárkkisteamis. Guolle- ja meahcebeairráigeahčči barggaid son lea bargan njealji geasi áigge. Bargu álgá geassemánuš ja nohká golggotmánu loahpas. Vuos ságastallat guolásteaddjiiguin, čakčat meahcebevdiiguin.

Darija Semenoja fas lea boazodoalli, gii ássá Čeavetjávrrí Garehašjávrris ja studere Oulu universitehtas buvttadandoalu diplomainšenevran. Oahpuid sáhtta dikšut eanaš gáiddusin, mas Semenoja lea giitevaš. Ealu livččii váttis dikšut bealle Suoma duohken.

Mii boahtit gáddái. Ovddabealde vázzi Rundgren áicá olbmuid ovddabealde ja manná dalánaga buorástahttit sin ja muitala áššis. **Tiia Viljanen** álgá oheat lobiid lupmas. Son muitala, ahte lea boahtán Lohttui etniinis Pori lahkosis. Bálddas guolásta

viellja **Vili Viljanen** gii lea bohtán jo vahku árabut guolástit dolgevuoggastákkuinis.

Hanna Rundgren geahčada Tiia Viljanen lobiid, giitá ja jearrá vel identitehtaduodaštusa.

– Vuoi, dat leat biillas, Viljanen dadjá.
– Na, dán háve lea ortnegis. Váldde boahte háve daid maiddá fárrui.

Vili Viljanen čájeha lobiidis Semenojai. Eadni gii guolásta guhkibus čájeha maiddá báhpáriid. Buot leat ortnegis.

Positiivvalaš deaivvadeamit

Vili Viljanen muitala, ahte sus leat jearran lobiid árabut dušše beare oktii. Viljanen bearraša mielas ii dagašii maidege, jos daid jearašedje eanet. Dađi bahábut bearráigeahččit eai goittotge geargga juohke sadjái olles áigge.

Rundgren ja Semenoja bearráigeahččanguovlu lea hui viiddis. Dat álgá Poartabávtti dahkujávrrí buohta Soadegilis ja nohká Ohcejohkii. Sudno lassin guovllu bearráigeahččá meahcedárkkisteaddji **Jari Liimatainen**, nuba boares alit Land Cruiser oažžu vuodjit guhkes mátkkiid asfáltageainnuid ja roggás meahcegeainnuid.

Lohtus dát guovttos leaba leamašan mannan háve guokte vahku dassái. Mannan háve badjel ija bistán bearráigeahččanreaisu lei Avviljogas.

Dávjá Rundgren ja Semenoja leaba meahcis mánga jándora hávil. Soai lihkkadeaba meahcis vácci, njealjejuvllagiin, fatnasiin

ja gummekanohtain. Čázádagaid mielde jodedettiin oaidná bures guolásteaddjiid ja dalle fitná maiddá báikkiin, gosa ii beasa nu álkit vácci. Eandalii Rundgren liiko johtit guoikkain, go son lea garra meallut.

Buot váddáseamos báikkiid nissonat dárkkisteaba vuos drovnnain. Das seastá áiggi ja lávkkiiid, go sáhtta geavahit girdi drovna mas lea kámera, gáttiin maid ii oainne.

Viljanen bearaš muitalit, ahte sii leat dudavaččat, ahte guolásteami bearráigeahččat.

– Go lobiid lea oastán, lea somá, go daid gii nu jearrá, Tiia Viljanen dadjá.

Rundgren mielde Viljanen bearraša doaladuvvan lea hui dábalaš guolásteaddji doaladuvvan bearráigeahččiide.

– 99,9 proseantta váldet ášši positiivvalaččat. Dasto lea gii nu, geas eai leat lobit ortnegis ja dat dasto suhtada, Rundgren muitala.

Oktii okta almmái measta bálkestii buot guolástanbiergasiiddis čáhcai, muhto bearráigeahččit veahkehedje su ráfot. Veahkaválddi uhki bearráigeahččit eai leat goassige vásihan.

– Seahkideaddjit eai leat leamašan. Sávdnunbovdehusat bohtet viehka olu, muhto vel ean leat vuolán, Rundgren moddjá.

Buohkanassii guolásteaddjit leat fihtolaš olbmot eage lahkage nu juhkaluvvan go máidnasat muitalit.

– Juhkan olbmuid deaivá hui háreve. Stuorimus oassái guolásteapmi lea nu dehálaš, ahte sii eai bilit dan alkoholain, Rundgren dadjá.

Jaakko Nygård lea bohtán Nuorta-Sápmái ávgadasvuoda oavegávpogis Seinäjokis. Hanna Rundgren dárkkista, ahte guolleváriiddikšunmáksu ja báikki stággolohpi leat fámus.

Láhka stivre bearráigeahččama

Vili Viljanen muitala, ahte son vurdii bearráigeahččiid jo mannan vahkus, dasgo johkaossodahkii ledje vuovdán vihtta lobi, muhto doppe ledje logemat guolásteaddji.

Rundgren muitala, ahte badjelmearálaččat ledje várra báikkálaččat, geat ožžot guolástit odda báikegoddelačča johkalobiin iežas gieldda guovllus Badje-Lappis Anáris, Eanodagas ja Ohcejogas. Áigodatlohpi máksá rávesolbmui njealjelogi euro. Vuollel 18-jahkásaš oažžu guolástit nuvttá.

Rundgren ja Semenoja bissuba jaska das, mo báikkálaččat vásihit johkalobi. Rundgren duhtá dadjat dušše, ahte lea positiivvalaš, ahte báikkálaččat ožžot fas atnit ávkin ruovttugielddas guolástanvejolašvuodaid.

Rundgren doaladuvvan lea áddehahtti, dasgo duogázis lea konflikta stáhta ja báikkálaččaid gaskkas.

Guolástanlága 10. paragrafa rievdaduvvui jagis 2015 nu, ahte dápmoha ja luosa goddojogain maiddá Davvi-Sámi báikkálaččat fertejit oastit seamma lobiid go olgobáikegottiid guolásteaddjit. Earáin stáhta čáziin báikkálaččat ožžot guolástit nuvttá.

Go jogaid guovdu dihtomearit divvet, mángasat báhcet lobiid haga. Dat dagahii riidduid.

Dán maŋŋá Deanu čázádagas vihtta sápmelačča guolástedje fámus lean guolástanjuolggadusa vuostá. Sii gehčče, ahte guolásteapmi lea earutkeahces oassi sápmelaš ealáhusa ja kultuvrra, maid hárjeheapmi lea maiddá lágain suodjaluvvon. Sin áššáskuhtte. Alimus riekti lei sápmelaččaiguin seammá linnjás ja áššehuhtii sin visot sivahasain.

Jo ovdal alimus rievtti mearrádusa riikkabeaivvit mearridii rievdadit guolástanlága oddasit. Ráhkaduvvui sierra báikegoddelaččaid johkalohpi, mii sihkkarasttii, ahte báikegoddelaččat besset guolástit. Dat ii leat loahpahan konfliktta.

Sámedikki váresátnejodiheadji **Leo Aikio** guolástii borgemánuš 2020 Juvdu Vuolleguoikkas ráfáiduhhtináiige. Dáhpáhus manai gearregiidda ja maŋŋá gearretriekti gávnnahtii: sápmelaččain lea vuoigatvuohta gillii ja kultuvrii, man mihtilmas oassin lea guolásteapmi.

Áigodatbeairráigeahččiid mannan geasi ovdaolmmoš, dan áigge meahcebeairráigeahččanhoavda **Juha Ahonen** muitala, ahte dálá dili dihtii bearráigeahččit leat Davvi-Sámis váttis sajádagas. Dilli lea gealdašuvvan. Láhka lea ain seammá boares láhka, ja bearráigeahččit doibmet dan mielde. Rievtti mearrádus ii váikkut virgeoapmahaččaid bargui, muhto sin bargun lea čuovvut lága mii lea fámus.

Gádaštan veara – muhto ii álo

Bálggis doalvu ovddosguvlui. Viljanen bearaš báhcá min duohkái guolástit. Rundgren ja Semenoja gávdnaba tealltá. Dan bálddas lea muoraid gaskii čavgestuvvon báddi, mas heangájit albmáid vuolildusbiktasat. Muhto giige ii leat báikkis. Gáddige lea jaskat. Mii máhccat biilla lusa ja vuodjit čuovvovaš guoikka lusa.

Nissonat muitaleaba ahte soai johtiba meahcis álo guovttá. Dat lea ovdal earáid áššiid dorvvolašvuodaášši. Reaissut leat dávjá guhkkín meahcis, gos ii álo gullo telefodna.

– Jos lea okto ja vuodjá njealjejuvllaga murrii ja boahta vuoigŋašparggiheapmi, giige ii sáhte veahkehit, dadjá Land Cruisera dudavaš vuodđji Semenoja.

Geassi siidolása duohken lea čábbáseamos muttus. Lea liekkas, muhto divrrit eai leat šat olus. Buot áššiin oaidná, ahte dát guovttos loaktiba ovttas. Dat lea dehálaš, dasgo geassit Rundgren ja Semenója leat eanet guovttá go bearrašiinnis.

Hálešteapmi lea olu. Mo nu ságastallan manná gaskaeurohpalaš Ötzii ja su buvssaid sávnnjiide ja das fas suokkardallat, leigo su goddán dávgebáhčči hui čeahppi vai deaivvaigo dávgi Ötz-rihpui vahágis. Lea maiddáa dárbu giedahallat ladasdivodeaddjiid ja árvoštallat sin ámmátdáiddu.

Maninba ii. Áigi lea olles geassi.

Go meahce- ja luondduofelašskuvlejumi ožžon guoppariehtti Rundgren bálgás maŋjeleappos oahpista Darija Semenója guobbariid imašlaš máilbmái, fuomášán ahte gádaštan dáid nissoniid. Muitalan dan sudnuide. Dát guovttos miediheaba, ahte bargu lea sudno luondduide heivvolaš, muhto jeddeba, ahte ii dat oppa áigge leat dego dásun ruvssuid alde.

Goas nu soai čohkkába arvvis kanohtas buot biktasat njuoskan menddo guhkkín ruovttus. Gaskkaid soai geahččaleaba gierdat jalgadasa garra báhkkasa ja muohkáriid. Smávva suokkardallama maŋŋá soai gávnaheaba, ahte divreáigi ja báhkka leat vearrásebmosat. Arvvi njuoskadan dávviriiguin birge buorebut.

Báiki dego dahkkojuvvon olbmui

Eahket gollá. Semenója bágge Land Cruisera ain smávit ja eanet roggás bálgáide. Guoikkat molsašuvvet. Mii deaivvadit lasi guolásteaddjiid.

Ilkka Koponen, Kuopios eret, lea okto reaissus. Lohttu lea sutnje värremolssaeaktu, dasgo son galggašii leat justa dál Giehtaruohttas. Korona mánotbadji árabut goittotge doalvvui

su vuimmiid nu, ahte son ii sáhtán dán háve vuolgit vánddardit rápmalávkkain.

Jaakko Nygård Seinäjokis lea gánddaines **Patrikiin** jahkásaš guollereaisus. Son lea čeavlái das, ahte rávis gánda jearrá ain fárrui áhčis reisui. Dáin reaissuin áhčči ja gánda leaba ovttas olles vahku. Eai hála olus, dasgo guoika geasuha nu garrasit, muhto soai juohkiba idjadanbáikki ja duovdaga, oktasaš vásihusa. Dat lea áhcci-Nygárdii dehálaš.

Oskari nuortalašgiettis mis lea niesteboddu. Mii čáppášit smávva, vuollegaš hirsaráhkadusaid, mat leat muitun nuortalaččaid eváhkoáiggis ja färremis Anárii. Suonnjela nuortalaččaid ássanbáikkít báhce ráji duohkai, go Beahcáma fertii luobahit Sovjetlihttui nuppi máilmmisoađi bahča ráfis. **Outas Semennoff** ja su vivva **Oskari Fofanoff** ásaiga dáppe oktan bearrašiin jagiid 1946–1948, dassáigo sidjiide gávdnui odđa ássanbáiki.

Darija Semenója geahčáda Oskarinkoski ássanbáikki. Su mielas báiki lea dego dahkkojuvvon olbmui. Goikkis beahceguolbba, man ráddje šerresčázát johka ja smávva Oskarinjärvi.

Mii borrat nisttiid. Darija Semenója deavdá raportta su bargoeahkedis. Su guopparea lea goike guolbana alde. Son lea gávdnan hádjaguobbara dahje matsutake vuosttamuš háve eallimisttis. Japanlaččeat mielaheavašedje duokkáraš mearis, mávssašedje das hui olu. Japanis haddi sáhtta goargnut juobe njealji duhát euroi kilos.

Mii hállat Amerihkás. Ja Trumpis. Giessat olles máilmmi smávva spábban ja bálkut dan nuppiidasamet dego gáddespáppa. Giige ii riidal, giige ii gotte, máilmmi huikin báhcá Oskarinkoski šuva vuollai. Geassi lea čábbáseamos muttus iige leat hoahppu gosage. ■

ERÄLUVAT-FÁKTA

Badjel 500 luonddus lihkadeaddji doaimmaide seahkanedje

Meahciráddehusa meahcebearráigeahččan čuovui vuosttamuš háve barggus bohtosiid reálaáiggis olles jagi. Meahcedárkkisteaddjit ja bearráigeahččit dárkkistedje stáhta guovlluin sullii 10 000 luonddus lihkadan johtti jagi 2022 áigge. Odđa vuogádat čájehii, ahte 368 rihkko lága luonddus lihkadettiin ja 169 olbmo báhce gitta váilevaš lobiid dihtii. Badjel čuođi dáhpuhusas bohte sáhkut, 44 meaddinsáhkut ja 42 dáhpuhusas girjejuvvui rihkusalmmuhus. Earát besse fuomášumiin.